

EL GOBIERNO DEL PRINCIPADO DE CATALUÑA POR EL CAPITÁN GENERAL Y LA REAL AUDIENCIA —EL REAL ACUERDO— BAJO EL RÉGIMEN DE NUEVA PLANTA (1716-1808). UNA APORTACIÓN AL ESTUDIO DEL PROCEDIMIENTO GUBERNATIVO A FINALES DEL ANTIGUO RÉGIMEN, DE SEBASTIÀ SOLÉ I COT¹

L'obra que ara ressenyem podem dir que és el fruit de tota una vida d'estudi: el seu gruix, el seu minuciós tractament de les fonts i el laboriós procés de composició en donen fe. Sebastià Solé i Cot, professor titular d'Història del Dret a la Universitat Autònoma de Barcelona, publica en aquest llibre la seva tesi doctoral, que abasta un important període de la història de Catalunya. És el segon títol de la col·lecció «Seminari Permanent i Interuniversitari d'Història del Dret

1. Barcelona, Publicacions de la Universitat Pompeu Fabra, 2008, col·lecció «Estudis d'Història del Dret», núm. 2, 1.135 p.

Català Josep M. Font Rius», de la Universitat Pompeu Fabra, dirigida pel professor Tomàs de Montagut.

Aquesta tesi fou llegida ara fa més de vint anys, però —tal com confessa l'autor— un excés d'escrupolositat, unit a certes circumstàncies adverses, va impedir-ne la publicació. Aquest fet, en un altre camp, constituïria una pèrdua gairebé irreparable; tanmateix, en el terreny de la història jurídica i de les institucions, crec que el repòs ha estat afortunat i que el text, amb les modificacions fetes en el decurs dels anys, ha guanyat en amplitud de mires. En la «Introducció», Solé recalca que la incorporació dels nous treballs no l'ha obligat a variar substancialment les conclusions, però sí que s'ha pogut beneficiar d'estudis que parcialment tocaven el seu tema, especialment la figura del capità general, examinada des d'un caire polític.

El títol d'aquest llibre sembla complex, però compendia molt bé el seu abast: el que estudia el professor Solé és el govern del Principat de Catalunya que exerciren el governador i capità general amb la Reial Audiència —de la qual era el president— i les seves relacions amb el tribunal —la reunió de les sales civils del qual s'anomenava Real Acuerdo, que era el competent en matèria de govern— en el marc d'un segle d'importants transformacions econòmiques, polítiques i socials. L'autor evita curosament que el treball s'entengui com un estudi de la figura «política» del capità general, ja que els ministres de l'Audiència borbònica no tenen cap paper en la defensa o la vulneració d'unes constitucions que han perdut definitivament el seu caràcter pactat perquè el sistema ha esdevingut plenament absolutista. Així, per tant, aquesta tesi no és un treball d'història política, sinó que tracta d'història jurídica, com bé mostra el professor Pere Molas en el laudatori pròleg que fa a aquesta obra.

Efectivament, es tracta d'una aportació original i suggestiva, lluny d'una erudició vàcua o d'un compromís polític excessivament mediatitzat pels ulls contemporanis. Solé intenta desentrellar el difícil teixit del procediment governatiu partint fonamentalment només de dades d'arxiu: cartes, cèdules, títols i provisions reials; «bitllets» o «papers» del capità general a l'Audiència; consultes de l'Audiència al capità general o a la Cort... La feina pacient i minuciosa de l'autor és la d'ordenar, sistematitzar i explicar aquestes dades prenent com a base l'estudi arxivístic d'unes relacions que només es poden conèixer en profunditat a partir de la casuística de les actuacions del capità general i de la correspondència entre les institucions.

L'obra abasta des de l'any 1716, en què s'estableix la nova Audiència i es comencen a fer efectives les reformes polítiques i jurídiques derivades dels decrets de Nova Planta, fins a l'any 1808, en què es produeix la invasió napoleònica. És gairebé un segle de transformacions, ben diferenciat del precedent i de

les reformes vuitcentistes ulteriors. L'autor, en una actitud de franca humilitat, subtitula el llibre «una aportación al estudio del procedimiento gubernativo a finales del Antiguo Régimen». L'obra, com bé es pot intuir, és molt més que una simple aportació.

El comentari d'un llibre tan vast —ultrapassa les mil cent pàgines— necessitaria una extensió de la qual no dispo. És per això que en els propers paràgrafs intentaré descriure de forma molt sumària el contingut d'aquest llibre, sense fer-ne valoracions crítiques ni ressaltar els molts detalls que queden dispersos en una obra tan voluminosa.

L'obra està precedida d'una aclaridora introducció en la qual el professor Solé comenta alguns aspectes útils per a entendre l'abast de l'obra. Aquesta introducció marca les línies mestres del volum i ajuda molt el lector a resseguir les tesis principals. Podríem dividir el llibre en dues parts: la primera correspondria als capítols de la tesi i la segona, a l'important apèndix documental de tres-cents pàgines que el professor Solé ha transcrit i revisat amb gran paciència.

Quant a la primera part, consta d'una introducció i de vuit capítols de diferent extensió. El primer —que és el que presenta major interès per als historiadors de Catalunya— explica l'ofici de governador i capità general. Com a tal, ell era el president de l'Audiència i en aquestes pàgines queden paleses les difícils relacions governatives amb aquesta institució. De fet, la tesi del professor Solé és que la cúria del capità general arriba a eclipsar la tasca de l'Audiència.

Els tres capítols següents són una demostració documental casuística de la tesi anterior. El capítol segon mostra que les «consultes» servien per a evidenciar qui ostentava realment la titularitat del Govern, tot demostrant els esforços —coratjosos, però de vegades inútils— de l'Audiència.

En el tercer capítol es fa esment de les peticions i els recursos per via governativa i dels informes ordenats per l'Audiència, i s'hi explica la formació de l'«Acuerdo» de la Reial Audiència de Catalunya. Així mateix, es detallen les resolucions dels expedients i el seu acompliment.

El quart capítol està també molt connectat amb els dos anteriors, ja que detalla la comunicació i l'acompliment de les ordres superiors en els diferents nivells de la jerarquia governativa. Dit d'una altra forma, estudia la relació de la Reial Audiència amb els organismes centrals de la Corona i el paper que hi va desenvolupar el capità general. Paga la pena veure de quina manera la Reial Audiència havia de donar compliment a les ordres arribades de Madrid i la comunicació que aquest òrgan tenia amb les entitats locals.

El cinquè capítol és bastant diferent: descriu l'Escrivania Principal de Cambra i Govern de la Reial Audiència i la Secretaria d'Acord, on es constata

la presència de sagues, com la de la família Prats, que monopolitzen aquestes Escrivania i Secretaria. Solé recalca la importància d'aquest ofici en la resolució dels expedients i, en general, en tota la governació del Principat, especialment en la intermèdia i la inferior, i titlla d'ambiciosa i autoritària l'actitud de l'escrivà principal, sobretot la dels dos primers, si més no amb les autoritats governatives intermèdies i inferiors i amb els oficials i subalterns de l'Audiència.

Mentre que el capítol sisè estudia els aranzels o drets econòmics de la Secretaria d'Acord, el capítol setè exposa alguns aspectes financers de l'Audiència que eren a càrrec del seu escrivà principal: drets de registre, dret de segell, paper segellat, penes de cambra i salaris o drets de provisions i sentències. Permet veure amb claredat les reformes fiscals borbòniques i les conseqüències econòmiques del procés de centralització.

El vuitè i darrer capítol és una continuació del primer i un contrapunt del cinquè i el sisè, perquè tracta l'estructura de la Secretaria de Capitanía i l'acció del capità general. He comentat abans que la cúria del governador i capità general tenia una importància cabdal en les tensions amb la Reial Audiència. El capità general, que havia de dirigir ambdues institucions, fou l'encarregat d'afeblir progressivament les tasques de l'Audiència, cosa que afavorí els plans de centralització i militarització borbònics.

La segona part del llibre és, tot i així, encara més interessant, puix que el lector que ha tingut la paciència de seguir l'acurada tasca de síntesi de Sebastià Solé, es veu premiat amb una selecció molt rica de documents transcrits, que confirmen plenament les tesis dels capítols anteriors i amb els quals pot resseguir correctament els comentaris que ha llegit prèviament. Se'n pot destacar l'ús del llenguatge de l'Administració —molt ben comentat per Solé— i la rellevància dels escrivans Prats, l'hegemonia dels quals ressalta adesiara l'autor.

L'estil de Solé és minuciós i molt detallat. Sembla que no vulgui fer cap pas en fals, que no quedi cap document ni cap hipòtesi sense fonamentar, una actitud força plausible en un historiador i en un jurista. Aquesta exhaustivitat i escrupolositat obliguen, però, que el resultat sigui una tasca ingent que pot esdevenir un xic monòtona al lector llec, al qual s'exigeix un esforç molt remarcable de perseverança i paciència. Amb això no vull dir que sigui una obra pesada i inconnexa; al contrari, està escrita amb un remarcable estil acadèmic i l'autor intenta donar un fil conductor al lector la gran majoria de vegades.

Dos trets que m'agradaria destacar —d'entre les virtuts que adornen aquest llibre— són l'ús del llenguatge i la construcció conceptual. Pel que fa al primer, he de dir que Solé fa un esforç per a familiaritzar el lector amb el llenguatge administratiu del segle XVIII. Els qui pensen que el llenguatge predetermina la forma de pensar, alabaran la important precaució metodològica de l'autor, que vol

mostrar de forma fidedigna el llenguatge del moment, tot i les dificultats per a traslladar aquestes formes protocol·làries al lector dels nostres dies (reals ordres, reials títols, certificacions, cartes acordades...), mitjançant comentaris on es pot veure molt bé —resseguint les expressions i els tractaments— el paper que desenvolupa cada institució.

El segon aspecte està connectat amb el primer i fa referència a la construcció conceptual. Solé es mostra molt caut a l'hora d'encunyar conceptes, en part perquè encara molts no s'han exposat des d'una perspectiva històrica i en part perquè l'explicació que s'havia reproduït fins ara no era prou acurada. A tall d'exemple, m'agradaria recalcar les anotacions que fa l'autor sobre els conceptes històrics d'*Audiència*, *acord* i *governador general*, puix són precisions molt importants que delimiten correctament l'abast històric d'aquests termes, que es presten a importants equívocs en relació amb la terminologia política i administrativa actual.

Crec, com a síntesi, que aquest volum quedarà com una feina lloable i que serà consultat puntualment per tots els especialistes que vulguin conèixer millor l'Administració a la Catalunya del segle XVIII. Per altra banda, la generositat de Solé es fa palesa en els seus comentaris sobre els futurs camins de la recerca. L'historiador que esgoti tot el volum trobarà moltes indicacions sobre camins d'investigació encara verges. De fet, la continuació d'aquest treball es pot dur a terme directament a partir del capítol VII, estudiant —des d'una perspectiva comparada— el quefer de les capitaniaes generals de tot l'Estat espanyol aprofitant els materials de l'Arxiu de Simancas, on encara queda una important tasca per fer.

El millor elogi que podem fer d'un llibre d'història és dir-ne que sigui la llavor de futurs estudis que el complementin. Crec que, pel que fa a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i els altres arxius catalans, aquest llibre —com es pot veure perfectament en l'apèndix— supera amb escreix el buit historiogràfic que hi havia fins ara. Esperem que altres historiadors s'animin a estudiar la qüestió de l'Administració de Catalunya des dels arxius centrals de la monarquia i amb una perspectiva comparada amb la resta de territoris peninsulars i illencs. El llibre del professor Solé és un bon model i un seriós al·licient.

Rafael Ramis Barceló
Universitat Pompeu Fabra